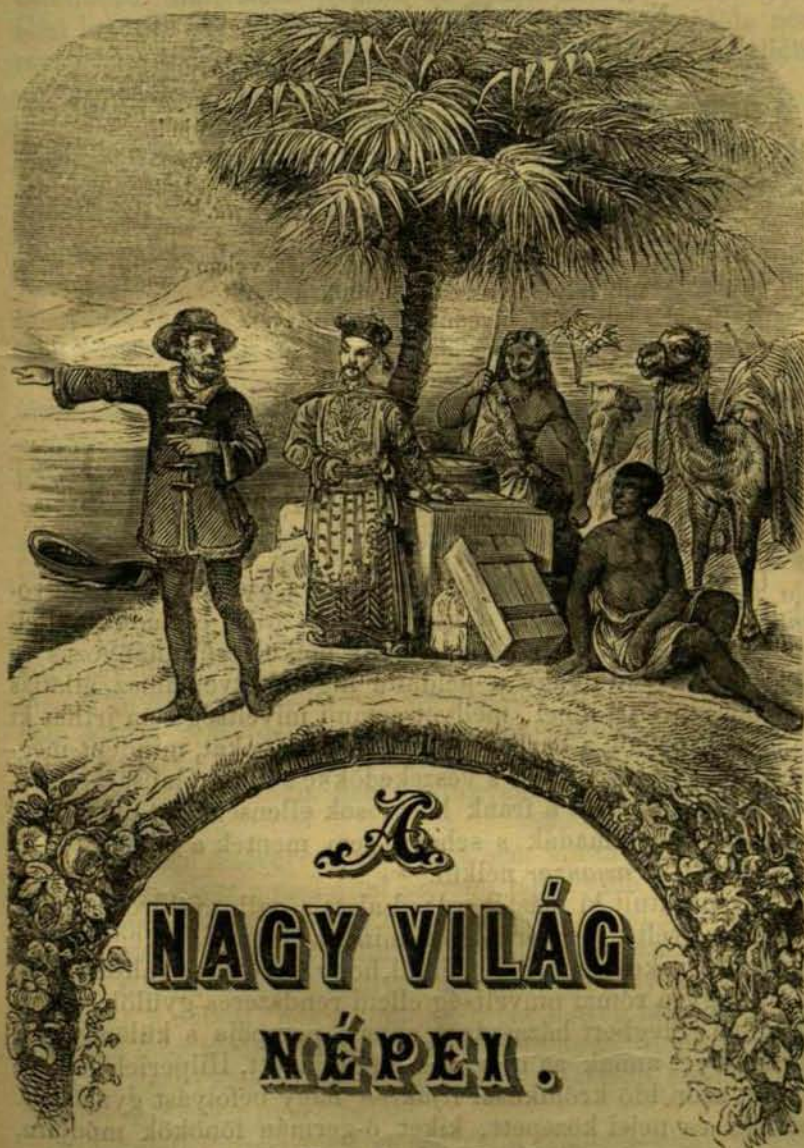

Pest, september 2-án 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz

küldve vagy postai uton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupan csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Népismeai tanulmányok.

I. Az ember — kiterjedése — tápszerei.

Dús növényzet takarja a száraz föld felszínét, mellyen az állatvilág számtalan faja honol s élődik; — felettük uralkodik a teremtés utolsó szülöttje, az ember, kinek hatalmat adott Isten e föld s minden felett, mi rajta s benne él, munkál vagy tunya tehetetlenségben hever. — A népek hagyományai, régi szent könyvei úgy, mint a közélet mindennapi tapasztalásai nyilván tanusítják, hogy a földi természet urává lenni, az ember hivatása.

Testi, lelki tehetségei magasan emelik az állatvilág fölé. Bár mennyire emlékeztessen külseje, főleg a négerfajú népeknél a majom testalkatára, — e hasonlatosság jobban szemügyre véve, csakhamar el fog tűnni. Mig az ember egyenes állásával, boltozatos homlokával s értelmes arczkifejezésével a szépség mintapéldányát képezi, a majom görnyedt tartásával, visszanyomott homlokával s torzított arczkifejezésével, kisebb nagyobb mértékben a szépség torzképének tekinthető. — A testi különbségnél, még nevezetesebb s áthághatlan válaszfalat von szellemi tehetsége; — az ember ugyanis mint értelmes okos lény, szakadatlan igazság után törekszik; képzelő tehetsége, egyesülve kezének ügyességével, érzéstelen kőből, hideg agyagból a legszebb szobrokat alakítja, szintelen vászonra lángoló képeket varázsol, mig önkénytelen választott hangoknak összeköttetése által, *önalkotta hangnyelve segítségével*, agyának legfenségesebb gondolatit, dobbanó szívének legrejtélyesebb érzelmeit embertársaival közölni, bennük rokon érzelmeket ébreszteni, s a zene hullámain őket fájdalomtól örömmre, levertségből lelkesülésre ragadni képes. — Az ember gondol, érez, vágyik, s vágyainak létesítésére nemcsak munkál és tűr, szenved és küzd, de ha kell, önmagát is egy magasb célnak alávetni, elérésére önmagát feláldozni képes, mint azt a történelem érzélapjaiba vésett, magasztos tettek emléke fennen hirdeti. Az ember földünkön egyedül az, ki nevelésre, fokozatos kiképzésére alkalmas, az apa fiának több ismeretet hagyván, mint sem ő atyjától s ez öregatyjától örökölt. — Ő méri meg a csillagok közötti távolságot, pályájuk alakját, kiszámítja futásuk idejét, s tömegük súlyát; ő írja nemének történetét, s választ az érzékiség kívánatai s eszének parancsai között s a mint egyik vagy másik sugallatát követé, ön keblében leli tetteinek jutalmát vagy büntetését, menyjét vagy poklát. Az ember ismeri egyedül s imádja — bár százféleképp — teremtményét e földön, s hisz még egy jobb jövendőt még a siron tulnan is.

Bár nem a legszaporább faj, mégis *legelterjedtebb*, semmi bizonyos éghajlathoz nem lévén kötve, az egész ismert földet lakja, az északi sarktól Amerika legdélebb csucsáig, Laplandtól a Jöremény fokáig; a sarkok dermedő hősivatagain, Senegal partjainál Afrikában, hol meleg homokban keményre sül a tojás, a havasok ritka átlátszó légkörében s a bányák nehéz sűrű levegőjében, mindenütt kitart, él s munkál az ember. — Természete minden éghajlathoz s légmérséklethez simulva, az anyagi természet által kiterjedését akadályozó gátokat lerontja, rengetegek tűnnek el szekerézéje, a ragadozók fegyvereinek hatalma elöl, posványok termékeny földekké, járatlan ingoványok hasznos csatornákká válnak kezei alatt, sőt maga a világtenger is kénytelen itt-ott erejének engedni s munkálatai előtt hátrálni. Ezredéves küzdés, számtalan csaták s diadalmak hosszu

sora által a miveletlen-, félénk- és védtelennek tetsző teremtményből a föld ura lett, ki rendeltetését, uralmát mindinkább kiterjeszteni s szilárdítani igyekszik.

S ha vizsgáljuk, mi által vált mindez lehetővé? vonakodás nélkül válaszolhatjuk, hogy fenségét, *lelki tehetségein kívül, leginkább tápszerzei- az az fogai és gyomra alkalmának* köszönheti.

Mig az állatok legnagyobb része kizárólag növény vagy állati tápszerre van utalva, az ember függetlenül az állat- s növényvilágból kedve szerint választja eledelét, fogai s gyomra egynek úgy, mint a másoknak aprózására alkalmas. Sőt az ásványvilág is kénytelen étvágyának adózni; nemcsak savat, vasat s meszet vesz fel, de vannak vad néptörzsek, mellyek, mint a délamerikai *ottomakok*, az esős időszakban bizonyos agyagot gombóczalakban, a gyomor oldalainak kiterjesztése tekintetéből falnak.

A meleg s mérsékelt égélj alatt az ember eledelét leginkább a növényvilágból veszi. Nálunk különböző kenyérfajok buza, rozs, árpa, tengeri, rizs, — délen pálmák, kenyérfa, rizs stb. képezik az ugynevezett *kenyérvövényeket*; — a hideg égövek alatt azonban a növényzet silánysága, sőt nem léte majdnem kizárólag *huseledelre* kényszeríti az embert. Így táplálja a lappot az iramszarvas, a grönlandit a halak s fókák serege. — De a huseledel is felette változó, mig nálunk leginkább a kérődzők s a madarak néhány neme, különösen a vízi madarak képeznek rendes eledelt, — a mongol faju népek kutyát, macskát, patkányt, egeret; az indiánok farkas-, róka-, kigyóhúst fogyasztanak; az arabok nagy sáskákat s a Róka-szigetek lakói még undokabb férgeket is felemésztenek.

Bárhon kössön is ki a merész utazó, a föld legfélreesebb szigetkéjén, mindenütt emberekre találánd, kik mindnyájan a közös nem jellemét viselik, bár mennyire különbözzenek is testalkatra, színre, termetre, szokásra s nyelvre az emberi nemet alkotó számos fajok.

Mellyek a főfajok s miképen keletkezettek, arról a legközelebbi számok egyikében fogunk megemlékezni.

Dr. Hegedüs.

Obernyik Károly halálára.

(Mehalt Pesten, aug. 17-én 1855.)

Ébren vagyok? vagy tán csak álmodom,
Való-e vagy rémséges álom ez?
Tán csak baráti szívem aggodalma
Sugallja e borzasztó hirt fülemben,
Miképen lángeszéd fáklyája végső
Lobbot vetett, nemes szived kihült,
S vidor kedélyed napja elborult
Örökre? . . . óh teremtőm, istenem.
Hol van kebelszorítóbb fájdalom,
Hol van keserv olyan mély, mint enyim?
Ki ad nekem, ki ad mint honfinak,
Ki ad nekem, ki ad mint hű barátnak
Vigasztalást?!

Csalárd, csalárd remény!

Nem rég midőn bucsunk után kezét
Fogánk, hívők-e, hogy e kézszerítés
Leend utolsó? hogy reánk soha
Viszontlátásnak napja nem derül!

Pedig, pedig mi voltál énnekem te!
Szerettük egymást mint barát szerethet,
Szívünk erősen összeforrva volt,
S midőn tied enyimtől elszakadt:
Csodálni kell-e, hogy rokon fele
Sajog, fáj, vérzik mondhatatlanul!

Két évig nem csupán csak a fedél,
Melly lakhelyünk fölött emelkedett,
S a pálya, mellyen oly hévvel futál:
A csepp öröm, tenger bú is közös volt,
Mellyben testvéreleg megosztozánk.

Hányszor nyitád föl kebledet nekem,
S hányszor nyitám föl keblemet viszont én

Neked legkedvesebb nemes barátom?
Oh hányszor osztatád sötét boruját
Őszinte jó lelkednek sugarával! . . .
Csalódásomnak zordon napjain
Meleg kebleddel fűdtél engemet,
És nem fért hozzám a hideg gyűlölség.

Fogadd ezért szent hálámat fogadd,
Fogadd sötét sírodnak éjjelén;
S fogadd őszinte forró könnyemet.

Oh majd ha újra napjaim borulnak
Ha a rám zúduló vihar dühe
Reményim fénylő lámpáját kioltja;
Ha újra ármány zudul ellenem,
És a kiket nem bántottam soha
Meghitt barátim lesznek üldözőim,
S közeleg a gyűlölség hideg kigyója:
Hol merre nyílik akkor menhelyem,
Kivel sírok, kinek panaszkodom,
Ki bátorit, s vigasztal engemet? . . .
Hiszen, hová mindenkoron vonultam
A hű, meleg kebel kihült örökre! . . .

Nincs veszteség e földön mint enyim;
A veszteség nem csak barátidé,
A honnak is közvesztése ez.
Magas lelkednek minden gondolatja
Nemes szivednek minden dobbanása
Övé övé volt, a kedves hazáé. . .
A tett beszél, maradt reá: „Örökség.“

Oh múza, *színügyünk* komoly múzaja!
Gyász annyiszor borúla rád; korán
Ragadta a sors sírba *Katonát*,
Korán kidőlt *Czakó*, s korán *Obernyik*.
Ki pótolandja e három jelesnek
Helyét közöttünk? . . . múza jer velem,
Hadd folyjon össze könnyünk a barát
És olly jeles hivednek hantjain . . .
Imádkozzunk! . . .

Losonczy László.

Galeswinthe.

Történeti kép. — SZILÁGYI SÁNDORTÓL.

(Vége.)

Untalan ilyen vendégektől boszantva, személyök és vagyonukért mindig aggódva, a gazdag benszülött családok fiai elveszték ama lelki nyugalmat, melly nélkül tanulmányozás és művészet hervad, vagy a példától ingereltetve, amaz állatias függetlenségi ösztönnel, mellyet semmi mivelttség sem irthat ki az emberi szívből, a barbar életre adták magokat, mindent megvetettek a vad erőn kívül s veszekedők s nyugtalanság előidézőivé lettek. — Mint a frank harcosok ellenségeiket éjjel vagy házaikban megtámadák s sehova sem mentek a német tör az ugynevezett *skramanzar* nélkül.

Igy pusztult ki másfél század alatt a gallus földről minden szellemi műveltség, az erkölcsök minden finomsága, egyedül a dolgok erőszakossága általa nélkül, hogy e szomorú változás rossz akarat vagy a római műveltség elleni rendszeres gyűlölet műve lett volna. Siegbert házassága, annak pompája s különösen a fény, mellyet annak az új hitves rangja adott, Hilperich lelkére — mint azon idő krónikusai írják — nagy befolyást gyakorolt. Kedvesei és nejei közepett, kiket ó-germán főnökök módjára, hosszas szertartás nélkül vett el, úgy tetszék neki, mintha kevesbé nemes, kevesbé királyi életet folytatna, mint testvére. Elhatározá, miként ez, magas származásu hölgyet venni el, s hogy semmi részben se álljon utána, egy követséget azon bizomány-nyal indított utnak, hogy a goth királynak idősb leánya Galeswinthe kezét kérje meg. De e kérés akadályokra talált, millyek nem álltak Siegbert követi útjában. A neustriai király rendetlen életének hire Hispániáig elhatott; a gothok civilizáltabbak a frankoknál s különösen az evangyéliom fenyítékjének inkább alávetve, úgy hallák, hogy Hilperich király pogány életet él. Athanagild idősb leánya félénk természeténél s szelid és komor

jelleménél fogva, maga is reszketett a gondolattól, hogy olly messze menjen s olly ember sajátja legyen. Anyja Goiswinthe, ki őt gyöngéden szerette, osztozott undora, remegése s komor sejtelmében. A király ingadozott s határozott feleletét napról napra halasztá. Végre is, a követektől sürgettelve, vonakodott velők valamit végezni, ha csak királyok nem kötelezi magát esküvel, hogy minden nejét elküldi s Isten törvénye szerint új nejével fog élni. Gyors követek siettek Galliába, s formaszertint esküvel értek vissza, hogy a királynék- és kőhölgyekkel házattással felhagy, ha egy hozzá méltó és egy királynéant nyer nőül. — Athanagild góth király előtt a frank királyokkal szomszédjai s természetes elleneivel kettős sógorság annyi politikai előnnyel bírt, hogy tovább nem ingadozott s ez ígérete után a házassági egyezkedés pontjaira tért. Ettől fogva az egyezkedés két pont körül forgott: a hozomány, melyet a jövő nő magával vigyen, s az özvegyi vagyon, melyet férjétől az első nászút után mint reggeli adományt nyerjen. Valóban a german eredetű népeknél bevett szokás szerint, a fiatal hölgy felbérésekor férje őt leányisága árán megajándékozni tartozott. Ez ajándék természete s becsére nézve nagyon különböző volt. Majd pénzösszeg vagy becses házi eszköz, majd ökörvagy lófogat, barmok, házak, vagy uradalmak; de bármi volt is ez adományozás tárgya, egyetlen szóval fejezték ki, morgangiba vagy reggeli adománynak nevezték a german beszédmód különböző dialectusai szerint. A gyors követek küldözgetése által lassított alkudozások Hilperich királynak Brunhilde nővérel házassága felett egész 567-ig tartottak, midőn Galliában egy esemény történt, mely megkötését könnyíté.

A négy frank király közül a legidősebb Haribert Páris vidékét, rendes székhelyét elhagyá, s Bordeaux közelében egyik falusi jószágába költözött déli Gallia égalja s gyümölcsei kedvéért. Ott váratlanul meghalt, s halála a frank határszélek új változását idézte elő. Alig zárta be szeméit, midőn nejei egyike Theodehilde, ki egy pásztor leánya volt, kezét rátette a királyi kincsekre s hogy a királyi címet megtarthassa, Guntramot egy követség által felszólítá, hogy vegye őt nőül. A király ez ajánlatot jól fogadta, s teljesőszinteséget szinlelve, felelé: „Mondjátok meg, hogy siessen kincseivel, mert én el akarom őt venni, s a népek szemében nagygyá tenni; sőt azt akarom, hogy melletttem nagyobb tiszteletben részesüljön, mint most elhunyt testvérem mellett.“ E felelet által elragadtatva, Theodehilde férje vagyonát több szekérre felpakolá s a Saône melletti Chalons-ba, Guntram király székhelyére ment. De a király megérkeztekor, a nélkül, hogy őt számba venné, megvizsgálta a málhákat, megszámlálta a taligákat s megmérte a ládákat. „Nem illőbb-e, hogy e kincs enyém legyen, mint ezen asszonyé, ki nem érdemlé meg a kitüntetés, melyben testvérem részesíté, megosztván vele ügyát?“ Mindenki e véleményben osztozott. Haribert kincsét biztos helyre vitték, s a király azt, ki akarátja ellen is olly szép ajándékot csinált neki, felügyelet alatt az artes-i kolostorba viteté.

Guntram testvére közül egyik sem vonta kétségbe jogát a kincshez, melyet e csel által szerzett meg. Vele és magok közt sokkal fontosabb érdekeket kelle rendezni. Arról volt szó, hogy a négy részre darabolt gallus földet háromra osszszák, s a városokat s tartományokat, melyek a Haribert királyságát képezék, elosszszák a nélkül, hogy köztük egyenlenség támadjon. Az új osztozás még kalandosabban s szabálytalanabban ment véghez, mint az első. Páris városa három részre osztatott s minden testvér egyenlő részt nyert belőle.

A keleti Pyrenaeusok ez időben a frankok által meghódított területen kívül estek; a hispaniai góthok birtokában voltak, kik ez uton összeköttetésben állottak az országrészekkel, melyek az Ande mentében a Rhoneig sajátjaik voltak. Így a neustriai király, kinek ez osztozásig a Loiretől kezdve egyetlen városa sem volt, a góth király leendő ipja legközelebbi szomszédjává lett. E kölcsönös helyzet a házassági szerződést új alapra fekteté s befejezését sietteté. A Hilperich birtokába most jutott városok közül több Athanagild birodalma határán feküdt, mások Aquitániában voltak szétszórva, korábban nagy Chlodwig diadalai ragadták ki a góthok kezéből. E városokat, melye-

ket Athanagild ősei vesztek el, leánya számára özvegyi javadalmul kötni ki, ügyes politikai vonás volt, s nem is mulasztá el a góth király. Hiányzott-e e jelen érdekénél magasabb szempont felfogása, vagy azon ohajtásból származott, hogy a Galeswinthevel házasság minden áron létre jöjjön, elég hogy Hilperich király nem áállá, özvegyi javadalmul s reggeli ajándokul Limoges, Cahors, Bordeaux, Bearn és Bigorre városokat területeikkel megígérni. A zavar, mely a german népek eszmei közt, a territorialis birtok jogait s a kormányt illetőleg uralkodott, egykoron e városokat a frank uralkodó joga alól kivethé; de a neustriai király nem látott olly messze. Egyetlen gondolattal elfoglalva, azon volt, hogy azért, mit kezéből kibocsáta, arany- és ékszerekben jelentékeny hozományt kössön ki, s azok kezeibe adassanak, ezt egyszer tisztába hozva, mi sem állott a házasság utjában.

E hosszas alkudozás mind e változatai alatt Galeswinthe a neki szánt férfi iránt folytonos undort s sötét sejtelmeket érte. A frank követek által Hilperich király nevében letett ígéret nem nyugtathatá meg. A mint értesült, hogy visszavonhatlanul határoztak felette, rémulten anyjához szaladt, s ezt karjaival átölelve, mint egy segélyt kereső gyermek, s ezt hosszabban mint egy óráig szótlánul könyezve átkarolva tartá. Eljöttek a frank követek üdvözlendők királyuk menyasszonyát s bevárni parancsait az elutazásra; de látva e két hölgyet, egyiket a másik nyakába borulva, zokogva s olly szorosán átölelve egymást mintha össze lettek volna növe, megindultak bár milly durvák valának is s mit sem szóltak az elutazásról. Két nap mult el; harmadikon viszont a királyné elé léptek s ez uttal tudósíták, hogy ők sietnek elutazni: a király nyugtalan s az út messze van. A királyné sirt s leánya számára egy napi haladékat kért. De midőn másnap jelenték, hogy az elutazásra minden kész, így felelt: „Csak még egy napot s többet nem fogok kérni; tudjátok-e, hogy a hova leányom megy, ott számára nincs több anya?“ De már minden ürügy ki volt meritve. Athanagild királyi s atyai tekintéllyel közbe lépett s Galeswinthe — bár mennyire sirt is a királyné, — azok kezébe adatott, kiknek feladatuk vala őt jövő férjéhez vinni.

Toledo utcáin át hosszú sorban lovasok, szekerek s málhákkal terhelt nyalábok vonultak el s az északi kapu irányában folytatták utjokat. A király leánya kísérete után lovagolt egy a Tajon átvert hidig meglehetősen távolban a várostól; de a királyné nem határozhatá el magát, hogy olly hamar visszatérjen s tovább akart menni. Elhagyta szekerét, Galeswinthe mellé ült, s állomásról állomásra, egyik napi út után a másikig tovább utazott több mint száz mérföldig. Minden nap azt mondá: addig megyek, s mikor célhoz ért tovább is folytatta utját. Hegyek közelében az utak nehezekké lettek; számba se vette s még is tovább akart. De kísérete a menetet tetemesen növelvén, s az utazás veszélyeit és nehézségeit szaporitván, a goth urak elhatározták, hogy tovább egy mérföldig sem engedik menni királynéjukat. Most az elválás elkerülhetlenné vált, s anya és leány átengedék magokat szeretetöknek, de több nyugalommal. A királyné szomorúsága anyai remegésének szelid szavakat kölcsönöz: „légy boldog, mondá, de én remegek érted, ügyelj magadra gyermekem, ügyelj nagyon magadra.“ E szavakra melyek Galeswinthe sejtelmét nagyon is kitalálák, e könyvek közt felelt: „Isten akarja s alá kell magam adnom!“ S a szomorú elválás megtörtént.

A nagy számu kíséret elvált, lovasok és szekerek két felé oszlottak úgy, hogy az egyik tovább ment, a másik Toledo felé visszatért. Mielőtt a goth királyné szekérébe lépne mely őt visszaviendette, megállt az út szélén leánya járművére szegzett tekintettel, utána nézve fenállva és mozdulatlanul, míg a távolban s az út fordulataiban elveszett. Galeswinthe szomorúan de sorsában megnyugodva folytatta utját észak felé. Kisérete, a két nemzet góthok és frankok harcosaiból s uraiból átment a Pyrenaeusokon, Narbonne és Carcassone városokon, még mindig nem hagyva el a goth királyságot mely egész időig terjedt; aztán a Tours és Poitiers felőli utról Rouen város felé fordult mint a hol akarták tartani a menyegzőt. Minden nagy város kapujánál megállott a kíséret s készülteket tett ünnepélyes bevonulásra; a lovagok levetették uti köpenyeiket, kitakarák lovaik szerszám-

jaít s felfegyverzék magokat a nyeregfőben függő paizszsal. A neustriai király menyasszonya nehéz uti szekérét egy torony alakú s ezüst lemezzel bevont pompaszékérrel cserélte fel. Így látta Galeswinthe egy egykoru költő, ki e részleteket megörzvé, Poitiersbe bevonulni: sokat beszél öltönye bámult pompájáról, de szépségéről mit sem beszél.

E közben Hilperich fogadásához hiven, eltaszítá nejeit s elküldé kedveseit. Fredegunde a legszebb mindenek közt s a legszeretettebb azok közül kiket királyné czimmal diszite fel, maga sem menekülhetett ez általános száműzetés elől; a megnyugvás olly színével, annyi szelidséggel adta magát alá, melly Hilperich királynál okosabb embert is megcsalhatott volna. Ugy tetszett, őszintén átlátta, hogy ez elválás szükséges, egy királynak olly nővel házassága mint ő, komoly nem lehet, s kötelessége egy e névre méltó királyné elől kiállani az utból. Csak azt kérte ki utolsó kegyül, hogy a palotából ne távolítsák el, hanem mint előbb, a királyi szolgálatban álló nők közé léphessen. Ez alázatos álarcz a ravaszság s női nagyravágyás olly álarczát takarta el, melly ellen a neustriai király nem látta el magát. Mióta a gondlattal foglalkozott, hogy királyi vérből származott hölgygyel nő-süljön, azt hivé, hogy Fredegundet nem szereti s szépsége föl se tűnt; mert Chlotár fia, mint a barbarok átalán, képtelen volt egy időben különböző természetű szellemi benyomásokat felfogni. Ekkép minden utógondolat nélkül, nem gyöngé szívből hanem értelem hiányból, megengedte régi kedvesének nála maradni a házban hova új neje költözend.

Galeswinthe násza annyi pompa és fényvel ünnepeltetett meg, mint testvére Brunehilde-é. Már ekkor is voltak a fiatal hölgy számára rendkívüli tisztelettelételek, s Neustria minden frankjai, urak és egyszerű harezosok, mint királynak, hűséget esküvének neki. Félkörbe felállítva, egyszerre huzták ki kardjokat s forgaták meg a levegőben s egy pogány hitpéldányt mondtak el, melly mind azt ki esküjét megszegi a kard élének szentelé. Aztán maga a király ismétlé házassági hűsége s álhatatossága fogadását; kezét egy szekrényre téve, mellyben reliquiák voltak, megesküdött, hogy a goth király leányát soha sem taszítja el s míg él nem vesz mást nőül.

Galeswinthe kecses jóságáért, mellyet a vendégek irányában kitüntetett, köztetszést nyert: mindnyáját mint régi ismerőst üdvözlé, egyiknek ajándékokat adott, másikkhoz jó akaró kegyes szavakat intézett; mindnyájan biztosíták s hosszú és szerencsés életet kívántak neki. E kívánatok, mellyek nem teljesülendettek, nászkamrájáig kísérek, s másnap fölkeltek, a german szokások által megrendelt módon, átvette a reggeli ajándékot. Válogatott bizonyosságok jelenlétében Hilperich jobb kezébe vette neje kezét, s a ballal egy szalmanyalábot vetett rá, fölemelt hanggal mondván el az öt város nevét, mellyek jövőre a királyné birtokaivá lettek. Ugyanakkor ez örökös és visszavonhatlan ajándékozás oklevelét elkészíték latinul; az nem maradt fen, de tartalmát könnyű képzelni a megszentelt formulák s a merovingi idők más emlékeiben használatni szokott stíl nyomán:

„Miután Isten akarta, hogy az ember atyját s anyját elhagyja s neje csüngjön, hogy ketten egy test legyenek, s hogy el ne váljanak kiket az Ur egyesített, az okból én Hilperich a frankok királya, elhirhedett, neked Galeswinthe forrón szeretett nőmnek, kit a sali törvények értelmében az arany és a fillér által elvettem, szerelmi gyöngédségből, nászajándék s reggeli adomány neve alatt neked adom Bordeaux, Cahors, Limoges, Bearn és Bigorre városokat, kerületei- s népességével. Akarom, hogy e naptól fogva örökös tulajdonaidul birjad és birtokoljad, s átadom, átbocsátom s megerősitem jelen charta által, mint azt már a szalmacsomó s handelang *) által már megtevém.

A házasság első hónapjai ha nem is szerencsések, legalább nyugodtak voltak az új királynéra nézve; e szelid és türelmes nő önfeláldozással tűrte férje kitörő hirtelen haragját. Aztán Hilperich egy ideig valódi szerelmet mutatott iránta: kezdetben hűségéből szerette örömmel telten, hogy benne épen olly nemes nője van, mint testvéreinek; később az önszeretet e kielégítése iránt eltompulván, fősvénységből szerette a nagy özvegy pénz-

ért s töméntelen drágaságokért, mellyeket ő hozott neki. De miután egy ideig mind e drágaságok felszámítása által tetszett magának, nem talált többé gyönyörűséget benne s Galeswinthehez semmi inger sem csatlá. Lényének erkölcsi szépsége, alázatossága, a szegények iránt jótékony szive, nem valának alkalmasok őt elragadni; csak testi szépsége iránt volt fogékonysága s lelke. Ekkép nemsokára eljött az idő, mellyben Hilperich, neje mellett a legjobb akarat mellett is hideg és unatkozott volt.

E percze várt Fredegunde s szokott ravaszsággal zsákmányolta ki azt. Elég volt neki, mintegy történetesen a király utába állani, s arczának öszvehasznítása a Galewintheével, ez érzéki ember szívében felébreszté a régi, az önszeretet némű fellobbanása által elnyomott szenvedélyt. Fredegunde viszont kegyenczézé lett s pöffeszkedett új diadalával; sőt nem áttallá a megvetett feleséggel fenhéjázólag s kihívólag találkozni. Mint királyné s mint asszony kétfélekép megsértve, Galeswinthe eleinte titkon buszkodott, aztán panaszkodni ment s a királynak arról beszélt: hogy házában számára nincs többé tisztelet hanem csak sértegetés és gyalázat, mellyeket eltűrni nincs ereje. Mint kegyet kérte ki, hogy eltaszítsák s ha megengedtetnék neki, hogy haza térjen, minden hozományáról lemondana.

Egy gazdag kincs önkénytes átengedése, önzéstelenség lelki nagyságából, Hilperich király előtt érthetlen dolgok valának, s mivel távolról sem tudott magának azokról fogalmat szerezni, nem is hitt bennök. Így a szegény Galeswinthe szavai őszinteségök daczára sem ébresztének benne más érzelmet, mint sötét gyanút, hogy nyilt szakasztás által elveszti azon gazdagságot, mellynek bírása boldogítja. Fölindulásának ura levén, eltitkolá gondolatait s egy vadember hallgatagságával egyszerre hangot ölte, szelid, édes hangon beszélt, bánatot és szerelmet mutatott s Athanagild leánya el engedé magát vakittatni. Többé nem beszélt elválásról a hölgy s becsületes szerelem visszatérte reményével ringatá magát, midőn éjjel egy bizalmas szolgát kamarájába bocsátottak, ki őt a király parancsából megfojtá. A mint Hilperich ágyában halva találta, a bámuló és elszomorodott szerepét játszta, könyeket szinlelt s néhány nap mulva Fredegundát elvette s királynévá tette.

Így halt meg e fiatal hölgy, kivel a sejtelen egy neme kitaláltatá átkos sorsát e sötét s szelid alak, a Merovingok barbar korában más század jelensége gyanánt tűnve fel. Közepette a számnélküli bűn és gatszág, az erkölcsi érzület gyöngülése daczára, valának, kiket e nem érdemelt csapás mélyen megrázott s szánmuk akor szelleme szerint babona színezetet ölte. Mondának, hogy Galeswinthe sírja mellé eltemettetése napján akasztott kristály lámpa magától, a nélkül hogy valaki hozzá nyult volna, elvált s a márvány padlóra esett a nélkül, hogy eltört vagy ki-aludt volna. S hogy a csoda helyesebb legyen, azt állíták, hogy a jelenlevők a márvány padlót, mint valami gyöngé anyagot engedni, s a lámpát abban félig lesülyedni látták. Illy monda mosolyra birhat bennünket, kik ezt régi, más kor számára írott könyvekben olvassuk; de a hatodik században, midőn e mondák szájról szájra adattak, élő és költői kifejezései a népies hit-és ézelemnek, gondolkodókká lettek és sirtak, midőn elbeszéltetni hallák.

Helgoland szigete.

Jelen képünk Helgoland szigetét mutatja olvasóinknak, mellynek leírását, mint nevezetes tengeri fürdőhelyét, hol a természetlen krétasziklán sok ezer lakos tud szorgalma után megélni; még lapjaink mult évi folyamában ismertettük meg dr. Hegedüs jeles leírásából. Újabb időkben kettős nevezetességre emelkedett e kis szigetke, itt levén jelenleg az angolok által szervezett idegen legiónak hadfogadási, és begyakorlási helye.

Séták a természetben.

A legszentebb tárgyak sem mentek a gáncsolatástól. Az ember a legtökéletesebb dolgokban is szeret hiányokat, fogyatkozásokat keresni, s ha nem talál — igen sokszor ráfogja azokat.

*) Handelang (andelangum) készfogás.

Ezen állításunkat semmi sem igazolja annyira mint az : hogy vannak, kik még a természettudományok ellen is vádakat emelnek.

Ezen vádak legsúlyosbjai közé tartozik : hogy a természettudományok gyengítik a vallásos érzületet, s ha nem is épen vallástalanságot, de vallás iránti közönyösséget tenyésztnek.

Az illyszerü vádakat mindenestre olyanok emelhetik, kik valami más ismeretágot tevén éltök főczéljául : a természettudományok mezején merőben páratlanok ; aztán némi féltékenységgel, sőt irigységgel szemlélik, hogy a természettudományok azon befolyásnál fogva, mellyet szellemi tekintetben a lélekre, anyagi tekintetben az élet szebb- és kényelmesebbé varázsolá-

tenék ezen hitet, de minden lépten-nyomon ezer meg ezer adatokkal és tényekkel igazolván azt, meggyőződésé érlelik a léleekben

Minden lépten-nyomon olly számos adatok bizonyítják, hogy a természet, az összes mindenség nem vakeset szüleménye, hanem egy végetlen bölcseség, egy *czélszerűen számító ész* munkája, mikép a természettudományok mezején járatlan előtt is igen sok önként feltűnhetik ezen adatokból. Kielőtt ne tűnt volna föl azon *czélszerűség*, melly az egymást váltogató évszakok rendében mutatkozik? Ki az, kit bámulattal nem töltött el azon rend és szabályszerűség, mellyet a hold, változataiban követ? Most sarló alaku, majd egyre testesedik, míg teljesen ki-

Helgoland szigete.

sára gyakorolnak — egyre nagyobb tért kezdenek nyerni, egyre nagyobb kedveltetésben részesülnek.

A csak valamennyire avatott természetismerő is boszankodva hallja az illetén vádakat, mert tudja, hogy épen ellenkezőleg hatalmas előmozdítója a vallásos érzésnek.

Nem mondjuk, hogy a nap- vagy tűzimádó, kinek vallása a napot és tüzet istenségnek lenni tanítja; a hindu, kinek vallása tanítása szerint, hinni kell a lélekvándorlást, miszerint a lélek a halál után más élő lénybe : állat- vagy növénybe megy át — nem fog közönyös lenni vallása iránt a természet alapos ismerete és helyes felfogása által : de azt bizton merjük állítani, miszerint mindazon vallások, mellyeknek alaptanítása : hogy *van egy élő Isten, ki mindeneket bölcsen rendelt el*, nem félhetnek a természettudományoktól, mert nem hogy meggyengi-

kerekedvén szelid fényével olly szépekké teszi nyári éjeinket; aztán lassan-lassan ismét fogyni kezd, míg teljesen elenyészni látszik egünkről. S ez így megy folytonosan, így történik a világ teremtése óta; megjelenik a legnagyobb pontossággal egy percczel sem sietve, vagy késve el, pontosabban a legfinomabb óramű-, vagy gépezetnél, mellynek megalkotására is számító ész és gyakorlott kezek munkája kivántatott.

Illyszerü adatok — ismételjük — a természettudományok mezején járatlan előtt is önként feltűnhetnek; de ha ezen adatok közül többekkel kívánsz megismerkedni, indulj el a természetben egy annak jelenségeivel ismerős társaságában, kérdezd meg őt az előttd feltűnő, legcsekélyebbnek látszó dologról, jelenségről — elragadtatással, bámulattal fognak a hallottak eltölteni.

Illy sétára szolítjuk fel e lapok figyelmes olvasóit. Tekint-

sünk szét a természetben; jegyezzük meg ezt, amaz a figyelmünket lekötő jelenségek közül, keressük az elvet, melly annak léte ad, a törvényszerűséget, melly lefolyásában mutatkozik; vizsgáljuk a czélszerűséget, melly belőle a természet ökonomiájára hármlik.

Nincs egyéb célunk, mint hogy elmondhassák olvasóink: ime egy előttem új, eddig nem tudott szépségével ismerkedtem meg a természetnek; egygyel többet tudok azon bölcsen kigondolt, ezer meg ezer czélszerűségekből, mellyek egy örökös gondviselés, egy bölcsen kormányzó kéz nyomaira mutatnak — a természetben.

1. *A viznek földünkön szereplése.* — A jelenben, midőn annyit kell szenvednünk a víztől, midőn a Tisza mentében még most is láthatók s érezhetők azon rombolás nyomai, melly a Nilusként — de nem az ő áldásával — szétáradó folyam kiöntésének volt következménye, s tetemesen azon károk, mellyeket a több napon keresztül folytonosan szakadó zápor okozott Alföld buzakeresztjeiben: nem vehetjük rossz néven, ha a reményeiben csalódott gazda némi ellenséges érzet- vagy legalább nehezteléssel viseltetik a víz iránt, s ha épen nem bámulója „a víz dicsérete” című, a maga idejében nagy tetszést aratott költeménynek, — azonban a fölgerjedt gazda ezen neheztelése sokat vesz erejében, ha megemlékezik, hogy volt idő, midőn a tartós, s a mező füveit elégető szárazság után megeredt, s a szomszéd földet megenyhítő záporra így kiáltott föl: oh mily jótévő eső, minden csepje megér egy aranyat.

És valóban mindazon károk mellett, mellyeket turbóságában néha okozni szokott, megbecsülhetlenek a víz által eredményezett hasznok, fölszámíthatlan következményű azon szereplés, mellyre a víz a természet ökonomiájában rendelve van!

A véghetlen tengerekből láthatlan gözalakban fölszáll a levegőbe s ott felhővé tömöttödvé, miután változó alakjával játékosan szolgált a képzeletnek, ezer árnyéklatu színeivel az ég egyszerű kék színét szebbé varázsolta, a szemet gyönyörködtette; miután ezen alakjában elvégezte szolgálatát, melly abból áll, hogy tavasszal megvédi a fagy ellen a föld sarjadó növényeit, nyárban meg ernyőül szolgálván mérsékli a napsugarak lankasztó melegét: esőalakban leszáll a földre, beszívárog a növények gyökereihez, hogy azoknak tápul szolgálhasson, feloldja a kemény sziklanemeket, hogy azokat termő földdél érlelje, s ezen működései végeztével patakok- és folyamokká egyesülve visszatér a tengerbe, nagybecsű szereplését ujjalag előlkezdendő. — Ebből áll rövidbe foglalva a víz szereplése. Mint a vendégszerepekre indult színész, hosszú körutat tesz a világon, s utjában, mint ez, különböző arccsal, különböző köntösben lép föl: most kárhatlanná lesz, majd megjelenik a felhő gyászában, eső és hármat kristály színében, dér, hó és jég ragyogó pánczélában. A víz ezen körutját nem minden ok nélkül hasonlíthatják a vér forgásával egybe. Valamint a vér elindul a szivból az izmok alatt gondosan elrejtett utakon (arteriákon) a test táplálására, ennek végeztével a test felületén látható ereken (vénákon) visszatér a szivbe: épen így, a víz is elindul a tengerből — mellyet épen ezért a föld szivének nevezhetni — többnyire láthatlan utakon a levegőn keresztül a földi élet táplálására, mellynek végezete után patakok- és folyókban — mint valami látható vénákon — ismét visszakerül az eredeti kútforrásához.

S ha már gondolóra vesszük, mi által lesz a víz ezen körutjára, nagy befolyású szereplésére alkalmas?! úgy fogjuk találni, hogy egy tulajdona által, melly nem mellőzhetlen kelléke a folyadékoknak, mi onnan is kitünik, hogy azzal nem minden folyadék bír; azon egyszerű tulajdona által tudniillik: hogy az folytonosan *gőzölög*.

Ha nyílt edényben kiteszünk a szabadba különböző folyadékokat, például vizet, olajat, higanyt, bizonyos idő múlva azt tapasztalandjuk, hogy a víz oda van az edényből, míg az olaj és higany mennyisége legkevesebbet sem apadt. A víz eltűnt, mert az *elgőzölög* tulajdonával bír, az olaj megmaradt, mert legkisebb mértékben sincs meg benne e tulajdon. Olvasóinkra bizuk egész terjedésében elgondolni, minő eredményei lennének annak, ha a víz és olaj ezen tulajdonai megsemmisítenének, elég legyen itt nekünk gondolatját csak elindítani, utba igazítani.

A gazdasszony hasztalan teregetné ki vízben megmosott ruháit, azok soha meg nem száradhatnának, tehát mosni nem lehetne vízben, hanem olajat kellene e célra drága pénzen vásárolni, minél fogva valóban megtörténnék az, mit Kaliforniáról — úgy hisszük, hogy csak — mesélnek, mikép ott tudniillik egy rendbeli ujdonoj változó fehér nemű kevesebbe kerül, mint a beszennyezettnek kimosatása. Ruházatunkban a vízfolt épen olly állandó pecsétet képezne, minőt mostan az olaj- vagy zsírfolt képez. Nem képződhetnék felhő, harmat, eső és hó a földön, tehát láthatárunk elveszitené azon festői szépségét, mellyet jelenleg a felhőcsoportok változó alakja, és száz meg száz árnyéklatu színe által nyer, eső hiányában vége lenne a növényi, tehát az állati életnek is a földön, s ha a gondviselés megszáván a pusztulásnak indult növényvilágot valami más, előttünk ismeretlen utakon küldene esőt a földre, az ez által támadt tócsák soha föl nem száradnának, a föld egy sárfészek volna.

Olvasóinkra bizuk e gondolatok tovább füzését, mellyek utoljára is odavezetnek, hogy a víz említett tulajdona nélkül, földünk lakhatlanná válnék; felülete roppant sivatagot, terméketlen Saharát képezne.

Ha a gondviselés valami okért — talán az emberiség büneiért — el akarná a földön az életet törölni, nem kellene rettenetes eszközökhöz — minők földünknek valamely üstökös-seli összeütköztetése, tüztenger vagy özönvíz általi elborítása — folyamodnia; — mint az óraművet meg lehet egyetlen egy szeg kivétele által állítani, épen így igen egyszerű módon csupán a víz gőzölöghető tulajdonának elvétele által, rövid idő alatt meg lehetne akasztani működésében a természetet; csak hamar végenyészlet uralkodnék a most zöld színben mosolygó s életnek örvendő völgyek és halmok felett.

S már most kérdjük: vajjon a víz csak történetesen nyerte-e ezen tulajdont; nem volt-e eredetileg benne a tervben, a számításban, hogy épen a víznek, nem pedig olaj-, zsírfélék-, higanynak stb. kell adni az elgőzölöghető tulajdonát; nem tudta-e az alkotó bölcsesség, mikép a víz csak ezen tulajdona által leend azon jótévő szereplésre alkalmas, melly által földünkön nélkülözhetlen kútfejévé válik az életnek?

A ki ezen tulajdonok ekkénti kiosztását vakészetnek tulajdonítaná, s nem képes itt terves, számító belátást felfedezni, annak lelki szemei nem egészen mentek a hályogtól.

Folytatása más alkalommal.

Mentovich Ferencs.

Mikép lehet a kolerajárvány lappangó mérget kikerülni?

Pest, aug. 26-án 1855.

A tapasztalat csalhatlanul bizonyítja, mikép azon helyen, hol idejekorán czélszerű koleraellenes intézkedés történt, hol szakavatott rögtöni segédkezőről gondoskodva volt: e dulójárvány folyama igen szelid irányt vett.

A kolera nálunk mindeddig inkább csak szórványos, s nem uralg országszerte járványosan; és így minden a kolera érdeklő intézkedés csupán elővigyázatból történik.

A hivatalos jelentésekből kiderül, mikép a kolera kezdetétől sok egyént lepott meg Budapesten s az ország egyéb részeiben. Azonban csekély a szám azon sok ezerhez képest, kik csak napjainkban is e dühös járvány áldozatjaivá lettek külföldön.

Első volt, kit helyben megrohant, bizonyos vándorlegény, ki mult évi oct. 9-kén érkezett Bécsből városunkba s következő napon octob. 10-kén czélját odább már nem követhető, mivel a kolera kiragadta vándorbotját kezéből. — Ez esemény után, különösen azon jövevényeket vette üzöbe e veszélyes baj, kik Bécsből vagy olly vidékről érkeztek hozzánk, hol a kolera járványként uralgott.

Oct. 10-kén tul naponkint észleltettek Budapesten kórese-tek, főleg a munkásosztálybelieknél, kik a figyelmeztető hasmenést csekélységnek tartva, rendetlen életmód által sorsukat a bár gyéren uralgó szórvány kezére játszották.

A kolerajárvány azon sajátsággal bír, hogy különösen a rendetlen életmódot követő nép között villogatja öldöklő fey-

verét. Nem kiméli azt sem, ki czélszerűtlenül öltözködven, hirtelen légváltásnak, s így meghűtésnek teszi ki magát.

A kolerajárvány uralkodása alatt tehát semmi sem vezetni oly biztosan e betegség hideg karjai közé az embert, mint egyrészt az étrendi hiba vagy meghűtés, másrészt pedig nagyfokú lelki felindulás.

Minő viszonyok között öltött hát e súlyos betegség oly öldöklő természetet magára?

A kolera századoktól otthonos Keletindióban. A benszülöttek már régóta az ország csapásai közé sorozták. — Az 1817-ki év azonban Keletindia éghajlatára nézve szokatlanul ütött ki. — Az év legforróbb szaka igen ködös és hűvös színt viselt. A legnagyobb hőséget, szárazságot zivatar és folytonos hideg esőzés váltotta fel; minek következtében a Ganges-folyam környéke hosszas ideig vízáradásban uszott. E rendkívüli változást igen nehezíté, még azon körülmény is, hogy a különben még hűvösebb évszakot rekkenő forró napok s hideg éjjelek zavarták fel. Az időjárás illy mostoha befolyása miatt, a benszülöttek legfőbb tápláléka a rizs, nemcsak hogy a legsoványabban fizetett, de annyira elfajult, mikép a szűken tengődő lakosok, romlott tápnemüvel is kéntelenítettének életüket az éhhaláltól megmenteni. — És illy ártalmas légviszonyok s általános sanyaruságból keletkező lelkigyötrelém közepett emelkedett hazájokban a kolera oly pusztítójárvánnyá, melly azóta koronkint csaknem az egész földtekét rémülésbe hozza. — Ki megszokta a mértékletes életrendet, annak könnyű azt a kolera ideje alatt is megtartani; a ki pedig nincs hozzá szokva, ekkor első gondja legyen a mértékletes életrend. — A napi renden levő eledel a járvány alatt sem ártalmasok. Azért is még a kolera uralkodás idejében se tiltsuk le asztalunkról a tejet, jó levest, kávé, theát, csokoládét, a különemü husétkeket, halat (kivéve a füstölt és túlkövéreket), téztaféléket, leveles konyhazöldséget, az érett és édes, de kivált főzött gyümölcsöt.

Hadd élvezze a szegény is az ő lenese- s bablevesét, csak hogy héját — melly emészthetetlen — főzéseközben szedje le. A burgonya sem ártalmas. Fő dolog azonban, hogy mindent mértékletesen élvezzünk. Különösen vacsoránk egyszerű s rövid legyen. Sok balgatag az ártalmatlan, jótékony vízben keresé a kolera fészket s e legtermészetesebb itatra átkot mondva — vesztére — annál dühösebben neki esett a kábító pálinka- és boritalnak. Pedig valóban nincs vésteljesebb a szesz italnak tulságos éldeleténél e járvány kitörésekor. Számtalan példa van rá, hogy rőszeg embert a kolera rőgtön meglepett s alig telt bele egy pár óra, a szerencsétlen halál martaléka lőn. Innét azonban épen nem következik, hogy ki a borral és sörrel már régóta él, azok mértékletes élvezetétől a kolerajárvány alatt merőben lemondjon. Mődjával akkor is elköltheti megszokott csekély adagját

Lakhelyünk legyen tiszta. Szobáinkban a friss léget gyakori szellőztetés által tartjuk fen. Különösen ügyeljünk fehérneműink tisztaságára, mert csak ugy biztosítható a test bőrének rendes működése, kigőzölgése.

Az árnyékszék károsan ható bűzének megsemmisítésére mézhalvagot vagy vasgáliczot vízben felolvasztva hintünk abba poralakban, vagy külön edénybe helyezve állítjuk fel ott. Igen ártalmas a testnek és léleknek tulságos megfeszítése; ugy szintén az éjjeli virasztás is. Felette csálódik az, ki a szabad léget kerülven, négy fal közé rejtőzik. De még az is sajnálatra méltó, ki retteg kolerabeteghez közelíteni, noha szent kötelesség sürgeti hozzá.

Ha valamely házban koleraeset mutatkozik, ne fogjon el bennünket a félelem. Ne gondoljunk rőgtön arra, hogy ránk ragad a betegség. Hiszen tudvalevő dolog, mikép az orvos, lelkes, betegápoló, ki annyiszor jó illyen beteggel közvetlen érintkezésbe, gyakrabban épen nem esik kolera mint az, ki illy szenvedőt soha, még csak távolról sem látott. Hasmenésre hajlandó egyének kolerajárvány alatt hasukra száraz meleg kötést alkalmazzanak.

Különösen őrizkedni kell has- és lábmegehűtéstől. E szabályt főleg a nőnem szorgosan tartsa meg, kivált a havi változás alatt. Egyáltalában üdvös e járvány idejekor minden be-

hatást gondosan kerülni, miről tudva van, hogy könnyen hasmenést okoz.

Nem kell azonban megijedni, mihelyt csekély hascsikarás, hasragás vagy egy két lágy székürülés lepte meg az embert. Illyenkor legtanácsosabb szobában maradni. Ha pedig több székürülés következnek egymásra, legott feküdjék le az illető. Igyék meleg mályva vagy hársvirág theát, avagy adasson magának melissza herbatheát. Lepedőt melegítessen a hasára. Távolíttassa el köréből a nem használó, de bizonyára ártó kuruzslókat, kik holmi izgató óvszerekkel halmozzák el őt. De hivasson rőgtön orvost, kibem bizalma őszpontosul s éljen annak üdvös tanácsával; mert egyedül szakavatott képes a betegség természetét, fészket, fokát, az életerő visszahatásának módját, a beteg testalkatát a kőrgerjesztő ok minőségét alaposan megítélni s orvosi rendeletét ezekkel a legőszhangzóbban megyezteni.

Befejezésül még egy pár szót. Ha kívánjuk, hogy édes magunkat el ne sőpörjön a kolera, ugy ápoljuk különösen azokat, kiknek osztályában legmélyebb gyökeret szokott verni e pusztító járvány. Segélyezzük tehát a szűkölködőt; enyhítsük szenvedéseit; derítsük fel jótéteményeink által lehangolt lelki állapotát. Övjük őt meleg lakással a kőrgerjesztő hidegtől; lássuk el tápláló meleg eledellel. — Rendeljünk a szegények ápolására kellő számban orvosokat, tárjuk fel erszényünket gyógyszerrei földözésére.

S ha mindezeket lelkiismeretesen megtettük, nem leend okunk a kolerajárvány lappangó dühétől rettegni.

Dr. Bfői S.

Bécsi levél.

Igen tisztelt szerkesztő ur! Én itt Bécsben nagy szorgalommal olvasom a „Vasárnapi Ujságot“, hanem a 29-ik számát valahogy elhaggytam, több idő telt el. Azért csak most irhatom önnek ezt a levelet.

Abban a 29-ik számban ugyanis olvasok egy cikket a Fáncai-albumról s ebben a cikkben megdicsér ön, a mint meg is érdemi, egy bizonyos Singer F. J. urat.

„Nem tudom én — azt írja ön — milliomos, tudós, művész, hivatalnok, kereskedő, mesterember-e avagy miféle foglalkozásu lehet Singer F. J. ur, hanem azt erősen hiszem, hogy becsületes, derék ember, jószívű emberbarátnak kell lennie.“

A mi a becsületes, derék, jószívű embert illeti, azt — mondhatom önnek — bizony eltalálta; de nem ugy a többit. Singer ur sem milliomos, sem tudós vagy művész, sem hivatalnok, kereskedő, vagy mesterember, hanem mindentől valami: kiadója egy helybeli néplapnak és háziur. Hanem Singer ur valami, mit ön bizonyosan épen olly örömmel fog olvasni, a millyennel én irom, és ez, hogy Singer ur hazánkia, győri születésű, és bár nem magyar a neve, a magyar nyelvet ugy ejti, a csárdást ugy járja, mint annak rende.

Singer urat itt ismerik a jó emberek és ismerik a szegények. Maga is szűk sorsu fiatal ember volt, mikor vagy hat évvel ezelőt ide vetődött, de volt esze, és szorgalmát megáldotta az Isten, de meg is emlékszik a szegényekről. Singer ur a mult télen két tréfás kalendáriomot adott ki, hat krajczárra szabta a három ivet tartalmazó mulatságos könyvecske árát, kihirdette az utcán és a hirlapokban óriási betűkkel, hogy a jövedelemből a szegények számára fűteni való fűt fog venni, rendezett ezenkívül táncvigalmat a szegények javára, mellyen a kört vígan jártuk, és eredménye az volt, hogy 1400, mond ezer és négy száz családnak adhattott legalább két heti fűtést az illető cs. k. hatóság ellenőrködése alatt.

Epen most jelent meg Singer urnak egy új kalendárioma, mellynek jövedelme hasonlóképp szegény családok javára fog fordíttatni. Vasárnap jelent meg először 15,000 (tizenöt ezer) példányban, és ma, kedden, alig van már belőle egynehány száz és Singer ur alkalmasint fog még nyomtatni egy pár ezeret. Persze, hogy veszi a hivatalnok és veszi a suszterinas, veszi a nagy kereskedő meg a teherhordó legény. Hat krajczárt hamar ad ki valaki, különösen ha tudja, hogy jóízűen fog mulatni egy két órát, és a mellett még jót is tesz szegény felebarátjával.

Mind ezt pedig beszélem önnek két okból 1) mert nem állhattam meg, hogy önnek meg ne mondjam, ki legyen az a Singer ur, 2) pedig mert azt hiszem, hogy Singer ur módjával bizonyos esetekben talán otthon is többet lehetne használni, mint albumokkal, mellyek, valljuk meg, rég nem tartoznak a magyar közönség kedvenc dolgai közé.

Tartsa meg Isten önt és olvasóit épségben és egészséggben!

L.

Vidéki hírek.

Bodony, aug. 13-án 1855. F. hó 12-én iszonyu hőség volt érezhető községünkben, délután mintegy 4 óra tájban egyszerre borulni kezdett, utána pedig rögtön szörnyü villám- és dörgések közt esni, és három óra hosszáig egyre dőlt a nagy zápor, mire a községünkön keresztül folyó patak a Mátráról és többi hegyekről lejövo esővíz által megnöve, annyira kiáradt, a millyenre még községünk legvénebbjei sem emlékeznek, s községünk alsóvíz járásban eső részén borzasztó rombolást vitt végbe, mintegy 18 ház, ugyanannyi istálló, juhakol, csür, betakarított asztagok és szénakazalok, szóval minden, mi az udvarra s szérübe rakva volt, fél ölnyre volt víz alatt, a gr. Károlyi György ur erdési laka összeomlott, ugy félig három földműveslak; és e nagy vizet még borzasztóbbá tette a nagy setétség, melly miatt még csak segíteni sem lehet a kárvallottakon, több házi állat, juh, sertés belefult az árvízbe; egy szóval községünkben legcsekélyebb számításal mintegy 5—6 ezer váltó forint áru kár történt.

Farkas Ignác, néptanító.

Szentes, aug. 20-án 1855. Pázmán Mihály szintársulata f. hó 10-én körünkbe érkezett. Előadásait a szentesi szálloda kertjében 14-én kezdte meg *Czigány* népsziművel. *Pázmán* excellens cigány volt, — *Rózsit Pázmán* nével adá, — a többi szereplők, *Raisz, Harmath Ida, Hevesyné, Várady* stb. szinte jók voltak, általán véve az egész előadás sikerültnek mondható, csupán a karénekek nem voltak összevágók. — 15-én *Notredamei toronyőr*, jól működtek *Miklósné* és *Harmath Ida* mint *Esmeralda*. 16-án *Koldusnő*, dicséretet érdemelnek az igazgatóné, *Nyiri* és *Raisz* urak. 18-án *Szókó* év. 19-én közkívánatra *Czigány*. Közönség minden előadásnál nagy számmal. Ma pedig *Samyl* című dráma, *Berezky* fordítása után kerül színre.

Kecskeméty József hazánkfia, jeles zenetársulatával alföldi műutaztában f. hó 18-án városunkat is meglátogató. Szerencsések valánk öt egy-két hangversenyre megnyerhetni, mellyek közül az első tegnap délután 5 órakor ment végbe; válogatottabb zenedarabjaik közül a közönség legnagyobb tetszését nyerte meg: a *Csongrádi emlék* csárdás, önszerzeménye, — *Ida* csárdás, — *Rigoletto* és *Trubadour* operák, — *Jogás csárdás* és *Huszár csárdás*. Este színház után a kávéház-teremben roppant számu közönség előtt, hallatták közkedvességü népies csárdásaikat. Holnap már elhagyják Szentest, folytatván műutjokat *Holdmező-Vásárhelynek*.

Farkas Zsigmond

Tárogató.

x* **Albert Főherceg** ő csász. kir. Fenségeinek lábadasa gátoltaték f. h. 24 visszatért váltóláza által, melly nap óta azonban több lázas eset nem fordult elő, minél fogva remélhető, hogy ő Fenségeinek egészségi állapota több háborítást nem szenvedend.

x* Ma egy hete megtartaték a pesti ref. egyházi község kettős jubileuma, ugymint 50 éves ünnepe annak, hogy állandóan mostani telkén dicsérheti a község Teremtőjét, s 25 éves ünnepe a mostani templom be-szenteltetésének, Az ünnep fontosságához s e hitfelekezet egyszerű szokásaihoz mért díszszel ment végbe az ünnepély. Az orgonakarzaton a nemzeti színház férfi kardalnokai három ezen ünnepélyhez szerzett éneket zengtek el lélekemelő, szívreható, kebelrázó őszhangzattal. Az énekek jeles zenéjét *Bognár Ignác* ur szerette ez ünnepélyhez. Az egyházi szónoklatokat nt. *Báthory Gábor* helyettes superintendens és *Török Pál* esperes s helybeli lelkész ur tartották. — Nagy lelki megelégedéssel veheték az ekklézia tagjai *Török Pál* ur ékes szónoklatának azon a gyülekezet belső gazdaságára vonatkozó számszerinti kimutatását, mellyből kitetszik, hogy roppant adósságaiból, mellyek nem csekély veszélylyel fenyegeték, ugy egyesek bőkezű buzgalma, mint az összes gyülekezet elöljáróinak fáradhatlan törekvése következtében szerencsésen kibontakozott, melly nagy feladat szerencsés megoldásához más superintendenciák is hathatós segédkezet nyujtanak. A szószékéről szólítá fel továbbá *Török Pál* ur híveit azon pesti theologiai collegium pártfogására, mellyhez nyert engedélyt a magas kormányknak ott a szószékben mutatá föl.

Ez alkalommal czélszerűnek tartjuk mindazokra nézve, kiket a keletkező theol. collegium közelebről érdekel a magas vallásügyi minisztérium ide vonatkozó rendeletének három pontját közölni, mellyek következők:

1. A dunamelléki ev. ref. superintendens állithat theologiai tanintézetet Pesten.

2. E czélra fordithatja egyéb öt illeto és megközelithető forrásain kívül mind azon pénzeket, mellyek ezen superintendensében gyűjtettek egy Pesten felállítani szándékolt protestans egyetemre.

3. Ezen intézet belső és külső elrendezése a superintendenséi illeti, az 1791. évi 26-ik törvényezikk 5-ik §-a értelmében.

Ezekből világosan kitünik, hogy a pesti theologiai intézet által egy más iskola jogai vagy érdekei sincsenek megtámadva, s hibás volt a kecskeméti iskolának ide vonatkozó megemlítése. Egyszersmind elégségesnek tartjuk *Török Pál* ur nyilatkozata helyett is a fenemlített 3 pontot közölni.

x* A soproni közigazgatási kerületben 8578-an estek kholerába mult májushó végső napjaitól kezdve f. hó közepéig, kik közül 2981 meghalt, 1701 orvosi gondviselés alatt volt e hó 14-én, 3996 pedig teljesen felgyógyult.

x* **Kecskemétről** már visszatértek egy hét előtt azon orvos urak, kik *Pestről* oda voltak küldve, a kholerás betegek ápolására, miből bizvást következtethetjük, hogy felhagyott a pusztító járvány előbbi dühöngéseivel, a minthogy napról napra kedvezőbb hírek érkeznek.

x* A nagyobb gabonatermesztők és buzakereskedők valóságos farkasszemet néznek. Ezek azt hiszik, hogy a mostani árnál többet ők nem adhatnak és nem is fognak adni, a gazdák pedig ugy látszik akép vélekednek, hogy nagyon jó találmány a buzaverem és magtár, s ha kereskedő uraimék nem adnak többet a mostani piaci árál, majd eljönnek a télen faskasbundában füles téli sipkában és méhkas nagyságu bélelt botosokban s megadják annak a jószágnak az árát, mellyet sem gazdag sem szegény el nem kerülhet. Illyen körülmények között a vékás heti vásárokat kivéven, mondhatni csak papiroson áll a nagyobb kereskedési ár megírva, mert egy idő óta alig történtek tetemes vásárlások.

x* A pesti légszesz világításról már több év óta irnak a hirlapok, de most már odáig haladott az ügy, hogy építőmestert is fogadtak a vállalkozók, a ki a szükséges építéshez nemsokára hozzá fog; tehát elközelgett végre az az idő is, a midőn meg fogjuk irni, hogy már Pest utcáin is lobognak ollyan lángok a minők a nemzeti színházat évek óta világítják.

x* *Pécsett* ez év elején 40 évre adta át a községtanács a dunagőzhajozási társulatnak a város köszénbányáit, olly feltételekkel, mellyeket a magas kormány igazságosnak talált részben megsemmisíteni, részben módosítani. — Szomorú dolog, ha akár elhamarkodás, akár kevés megfontolás, vagy bármilly hibából 40 éves sohajtózást varrnak egy egész város gallérjához azok, kiknek legszentebb kötelességök azon község érdekei fölött örködni, mellynek tanácsadói, s minél károsabb veszélylyel fenyegeté az illy hibás botlás az illetőket, annál örvedetesebb jelenség a magas kormány atyáskodó igazságszolgáltatása.

x* **Bécsben** ollyan magyar nyelvtant hirdetnek, mellyből 18 nap alatt megtanulhat az ember magyarul *irni, olvasni* és *beszélni*. Ajánljuk sok magyar embernek, a ki nagy hajlamot érez magában az *írásra*.

Értesítés

a „*Mezei gazdaság könyve*“ ügyében.

Munkánk első kötete a napokban *sajtó alól kikerült*. Reményljük, hogy ugyanazt jelenthetjük rövid időn a *másodíkról* is. Közbejött több rendbeli akadályok miatt kissé későbbre készülhettünk el, mint kezdetben hittük és óhajtottuk; azonban a ki tudja, hogy számos rajzokkal ellátott terjedelmes munkát nálunk kiállítani mennyi nehézséggel jár: az, reményljük a kiállítást késedelmesnek találni nem fogja. azonkívül az „*Elősmények*“ (első kötet), mikre kezdetben az eredeti munka alapján 12—15 ívet számítottunk: 34 ivre növekedett fel anélkül, hogy abba a legszükségesebb dolgoknál egyebet felvettünk volna. Több nehézséggel kelle tehát küzdenünk, s jóval többet is dolgoznunk, mint gondoltuk: s ez szolgáljon látszólagos késedelmezésünk mentségeül. Midőn erről a t. megrendelőket értesíteni sietünk, felkérjük őket: miszerint a *hész első kötet kézbesítése iránt intézkedni sziveskedjenek!* Átvehetik pedig a munkát vagy *egyenesen tőlünk* minden további költség nélkül (Pesten, üllői uton 12-ik szám a „*Gazdasági egyesület*“ köztelkén, a gazd. lapok szerkesztőségénél) vagy *posta útján*. Melly utóbbi esetben, a postai költségek fedezésére, kötetenkint 30 krt számítva ismételt levelezések elkerülése végett az összes munka után (7 kötet) tetszés szerint akár az egész 3 ft 30 krt pöben egyszerre, akár pedig egyelőre négy kötetre 2 pö forintot s majd később a következő három utolsó kötetre 1 ft 30 pö krt *bérmentes* levelekben a „*Gazdasági lapok*“ szerkesztőségéhez czimezve mielőbb beküldeni sziveskedjenek. Kik megrendeléseiket könyvárusi uton tették, ugyanazon veendik a könyvet is. Kik végül a megrendelési összegnek (6 pft) *felét*, mint kívánva volt, *mindeddig be nem küldötték*: ez iránt is mielőbb intézkedni figyelmeztetnek. — Munkánkra a megrendelési időszak mai naptól fogva megszűnven: azt könyvárusi uton 12 pftért (kötetét 1 ft 43 krjával pöben) szerezhetni meg.

A *második* kötet megjelenését, mihelyt ez végképpen elkészült — haladék nélkül tudtára adandjuk t. megrendelőinknek, s a gazdaközönségnek.

Pesten, 1855 augusztus 28-kán.

Korizmic László.

Benkő Dániel.

Morócz István.

Teljes számu példányokkal még folyvást szolgálhatunk.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**